

Regeringen
kn.remissvar@regeringskansliet.se

Naturvårdsverkets delredovisning av uppdraget att se över vilka arter som bör vara nationellt fridlysta

Ert dnr KN2026/00195

Sammanfattning

- De kriterier för fridlysning som regeringen formulerat är relevanta. Arter som vid revidering av rödlistan flyttas från hotkategori CR/EN till lägre hotkategori bör dock få vara fortsatt fridlysta tills rödlistan revideras nästa gång.
- I den fortsatta utvecklingen av fridlysningsbestämmelserna bör regeringen beakta att bestämmelser som skyddar en art på individnivå kan försvåra biotopvårdande åtgärder, inventering, populationsuppföljning och forskning som har betydelse för artens bevarande.
- För en del hävdberoende arter kan fridlysningsbestämmelser vara relevanta, men bara under förutsättning att bestämmelserna utformas så att de inte försvårar en ändamålsenlig skötsel.
- Länsstyrelsen föreslår att även mångsporig krimmerlav, svamparten *Caesiodiscus populicola*, samt flera arter av hotade mossor kan vara lämpliga att fridlysa.
- Länsstyrelsen avstyrker fridlysning av stäppvägstekel (om fridlysningen inkluderar förbud mot avlivning och insamling) och ifrågasätter behovet av fridlysning av skogsödla, mindre vattensalamander, vanlig groda och padda.
- Om fridlysning anses motiverad för sumpjordtunga och klubbjordtunga, så bör fridlysningsbestämmelsen utformas så att den inte hindrar insamling av enstaka fruktkroppar för att säkerställa artbestämningen.

Principiella synpunkter

Fridlysningsbestämmelsernas ursprungliga syfte är att skydda växter och djur från åtgärder direkt riktade mot växten eller djuret, till exempel att de plockas för att de är vackra, samlas in för att de har ett samlarvärde, eller dödas för att de ogillas. När sådana åtgärder faktiskt utgör ett hot mot lokala bestånd av en art, är fridlysning relevant även om arten för tillfället inte är hotad på nationell nivå, för att förebygga att den blir det. Det är därför bra att regeringens kriterium 2 för fridlysning inte är knutet till arternas hotkategori enligt den nationella rödlistan.

För arter som är beroende av en speciell livsmiljö är ofta förändring av livsmiljön ett långt viktigare hot än åtgärder riktade direkt mot enstaka exemplar av arten. För bevarandet av de arterna kan det vara till stor nytta med fridlysningsbestämmelser som skyddar dem mot förändrad markanvändning (för vissa arter, främst sådana som hotas av skogsbruk, kan även pågående markanvändning medföra att livsmiljön förstörs). Eftersom sådant skydd kan ha stor inverkan på andra viktiga samhällsintressen, är det rimligt att det begränsas till arter som är eller nyligen varit akut eller starkt hotade på nationell nivå, vilket är i linje med regeringens kriterium 1. För att undvika alltför stor ryckighet i lagstiftningen, bör dock arter som vid en revidering av rödlistan flyttas från hotkategori CR/EN till lägre hotkategori normalt få vara fortsatt fridlysta tills rödlistan revideras nästa gång.

Det bör också uppmärksammas att fridlysningsbestämmelser som skyddar en art på individnivå kan försvåra biotopvårdande åtgärder, inventering, populationsuppföljning och forskning som har betydelse för artens bevarande. Fridlysning bör därför endast användas som skyddsinstrument när något av kriterierna verkligen är uppfyllt. I den fortsatta utvecklingen av fridlysningsbestämmelserna bör regeringen överväga om dessa bör innehålla något generellt undantag för biotopvård som gagnar arten, och/eller för inventering, populationsuppföljning och forskning om arten. Av samma skäl bör regeringen också överväga om artskyddsförordningen ska ha helt skilda fridlysningsbestämmelser för arter enligt kriterium 1 respektive kriterium 2, så att arter som fridlyses för att de behöver skydd mot förändringar i livsmiljön inte automatiskt får skydd mot insamling och liknande åtgärder.

På sid. 9 i delredovisningen framgår att Jordbruksverket framfört att fridlysningsbestämmelser kan vara ändamålsenliga för en del hävdberoende arter, för att kunna ställa krav om särskilda hänsyn (till exempel val av tid på säsongen) vid bete, slåtter och andra jordbruksåtgärder. Länsstyrelsen instämmer på ett principiellt plan i detta. Det förutsätter dock att fridlysningsbestämmelserna utformas så att de inte istället försvårar en ändamålsenlig skötsel. Det behöver vara tydligt att det är tillåtet att de aktuella växterna slås av vid slåtter eller betas och trampas av betesdjur, eller att individer av aktuella insektsarter (till exempel ägg eller larver) kan omkomma i samband med vegetationsskötseln.

Synpunkter på enskilda arter

Arter som regeringen bör överväga att lägga till

Svampen *Caesiodiscus populicola* är en nyligen beskriven art som ännu inte klassificerats i rödlistan. Den finns på en lokal i Värmland, och såvitt vi vet endast på ytterligare en lokal i Sverige. Det förefaller troligt att den kommer att klassificeras som CR, akut hotad.

Mångsporig krimmerlav, *Rinodina polyspora*, är i nuvarande rödlista klassificerad som RE (utdöd i landet), men observerades 2020 på en lokal i Värmland. De senaste fynden i världen dessförinnan gjordes på Gotland 1990 och i Schweiz 1962. Även denna kommer troligen klassificeras som CR, akut hotad, på nästa rödlista. Då det finns flera krimmerlavar som är svåra att skilja från denna utan mikroskopering, bör regeringen även överväga att fridlysa potentiella förväxlingsarter.

Det är oklart varför inga arter av mossor finns med bland de arter som föreslås vara fridlysta. Enligt nuvarande rödlista är 68 mossarter listade som CR (akut hotade) eller EN (starkt hotade). Många av dessa torde hotas av större förändringar i livsmiljön, och därför ha lika starkt motiv för fridlysning som exempelvis många av de arter av lavar som föreslagits. Två exempel på sådana mossarter, som förekommer i Värmland och delvis utanför skyddade områden, är vedtrådmossa och fågelfotsmossa.

Arter som regeringen bör överväga att utelämna

Stäppvägstekeln bör inte omfattas av fridlysning som innebär skydd mot avlivning och insamling. Förekomst av arten är nästan omöjlig

att påvisa på annat sätt än genom att fånga den i färgskålar (färgade skålar som lockar till sig insekter och som innehåller vätska som de drunknar i). Om stäppvägstekel finns i området brukar bara enstaka exemplar av arten fångas, vilket knappast hotar det lokala beståndet. Arten är så svår att observera och säkert artbestämma i fält, så utan fällfångst med färgskålar blir det i praktiken omöjligt att följa upp om den finns kvar.

I regeringsuppdraget anges att samtliga arter av kräldjur och groddjur ska föreslås enligt något kriterium. Där finns dock ingen förklaring till varför just dessa grupper som helhet ska vara fridlysta. Länsstyrelsen ställer sig frågande till om arterna skogsödla, mindre vattensalamander, vanlig groda eller padda har behov av fridlysning. Möjligen kan fridlysning av dessa arter vara befogad av hänsyn till risk för förväxling med besläktade arter.

Sumpjordtunga och klibbjordtunga är två hotade svamparter som lever i naturbetesmarker. Det viktigaste hotet mot dem är att hävden upphör, vilket fridlysning inte hjälper mot. Möjligen kan fridlysning vara ett stöd för att förhindra gödsling, som också förstör livsmiljön för svamparna. Samtidigt är arterna svåra att identifiera, och insamling av enstaka fruktkroppar kan ibland behövas för att säkerställa artbestämningen. Om fridlysning anses motiverad för dessa arter, bör fridlysningsbestämmelsen utformas så att den inte hindrar insamling av enstaka fruktkroppar.

Beslut om detta yttrande har fattats av landshövding Georg Andrén med handläggare Torbjörn Nilsson, Miljöanalys, som föredragande.

I den slutliga handläggningen av ärendet har även tillförordnade länsrådet Cecilia Tisell, avdelningschef Annika Nilsson och enhetschef Karin Enfjäll deltagit.

Rättschef Ingela Alverfors, handläggare från enheterna Lantbruk och Naturvård, samt ytterligare handläggare från Miljöanalys, har deltagit i framtagandet av yttrandet.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.